

Intervju med Thure Nyberg

Thure Nyberg, Kramfors, berättar. T var under decennier sekreterare i Kramfors arbetarekommun. Uppteckning 3/11-78.

Våren 1917 var samma år som jag konfirmerades. Jag arbetade då som boktryckarlärling.

En av de dominerande personerna under hungerdemonstrationerna var Kalle Sala. Han levde till inte så länge sedan, han bodde i en koja här i Storbacken. Jag minns hur han stod på balkongen på Kramfors Stadshotell och han var mycket hes och han sade: ”Det är inte jag som skriker, det är magen som skriker. Leve revolutionen!”

Jag var också med om en visitation ute hos en hemmansägare, som var ute på åkern med sin häst, men vi hämtade honom och hästen och ledde upp dem till gården. Där stod Alrik Dahlkvist, häradsskrivaren (kronofogden) och när vi skulle gå ner i källaren ställde sig Dahlkvist för. Då var det en som hette Kalle Bystedt, som senare skulle bli Spanien-frivillig, som gav Dahlkvist en smäll, så han gick på öronen. Senare fick Kalle Bystedt åtta månader för det.

Det var framförallt en del kvinnor, som var mest stridbara som gick i täten för demonstrationen. Senare skulle de bli kommunister.

Dåvarande kommunalnämndsordföranden hette Georg Edlund. Vi hade en lokal livsmedelskommission och en förfärlig massa ransoneringskort, men vi fick ingenting på dem.

En ohejdad smuggling försiggick. Det var t.ex. en slaktare, som körde ner hela djurkroppar till tyska fartyg, som låg utanför Kramfors. Fartygen hette Hirschfeldt och Irmgart, det senare var ett passagerarfartyg med inredning i plysch. Och där in hängde man hela djurkroppar, inne i de fina salongerna. Också andra matvaror smugglades. Och linolja. En handlare lejde flera åkare för att frakta tunnor av linolja ut till väntande båtar.

Livsmedelskommissionen hade en butik. Där delades potatis ut i en källare. Potatisen var så dålig att man måste ösa med skyffel.

Ibland kom man över rovor att äta. Och jag minns att vi åt skärböner, väldigt sträva, något som jag aldrig ätit senare. Kålrötterna kom så småningom också på kort.

Ransoneringsystemet innebar otillräckliga ransoner och låg kvalitet, samtidigt som det utanför systemet fanns rikligt med varor.

Bland gulascherna fanns en handlare som sålde kortfritt mjöl. Det var en konstig gul, svagt gul färg på mjölet. Men vi gjorde deg hemma hos oss, mor och jag och vi väntade. Och när hon tog ut brödet ur ugnen hade det rasat ihop. Vattnet hade torkat ut. Konsistensen på brödet var som om det var gjort av sågspån.

Sedan sålde man ärtmjöl. Det var få som hade möjlighet att bränna korn-kaffe. Det blev bra kaffe, annars. Det kaffe som var gjort maskrosor var under all kritik.

Man visste att det fanns mat. Folk åkte flera mil för att få lite kornmjöl. De som hade förbindelser och pengar hade inga större svårigheter att ordna mat på bordet. Och de, som

kunde komma över en halv gris, de teg ju med det. Det fanns ju bland bönderna sådana, som var lojala med vänner och bekanta. Den lojaliteten var inte mycket med. Och handlaren gynnade vissa kunder. Man led inte brist på mat i de välsituerade kretsarna.

Under de visitationer som gjordes brukade man ju inte hitta några undangömda matvaror. Vad berodde det på – hade man gömt undan maten eller fanns det inget?

Både och. Tidsandan var ju sådan att polisen och handlarna var bästa vänner. Livsmedelsnämnderna leddes också av den härskande klassen.

Var de socialdemokrater, som satt i livsmedelsnämnderna illa ute i sina kamraters ögon?

Nej. I Kramfors fanns t.ex. E. A. Edlund med och han var en framträdande kommunpolitiker med mycket stark ställning bland arbetarna.

Har du någon egen erfarenhet av Fritz Ståhl?

Nej jag kände dem inte. Jag tror de kom från Frånö. Ståhl var med när man lastade av militär i Kramfors. Han uppmanade att lägga ned vapnen. Hans bror Henning var sjuklig, så han blev fri från fängelset tidigare än Fritz Ståhl, efter Sandö. Albert Sundins bror Janne Sundin skulle kunna berätta. Han har en barndomsvän, Johan Sterner i Lunde, som han träffar regelbundet.

Källa: FV, Å 529, Föreningen ”Hungermarschen 1917”, vol 5, Intervjuer med ”folk som var med”